

Stratejik Kültür ve Güncel Kuramsal Tartışmalar

Strategic Culture and Current Theoretical Debates

Özgür KÖRPE*

Öz

Uluslararası İlişkiler ve onun bir alt dalı sayılabilecek olan Güvenlik Stratejileri alanında, uluslararası aktörlerin eylemlerinin sebeplerini ve sonuçlarını anlayabilmek için pek çok teori geliştirilmiş; ulusların karşılaştıkları uluslararası sorunlara müdahale biçimleri de araştırmacıların ilgi alanlarından birisi olmuştur. Aslında “müdahale biçimleri” tabirinden, karar alıcıların verili bir soruna yaklaşımları anlaşılacaktır. Dolayısıyla “müdahale” bir karar alma davranışının sonucunda biçimlenir. Herhangi bir sosyal bilim araştırmasının bu alandaki çabası ise olgudan düşünceye doğru iz sürmek ve bu sayede siyasi elitin yaklaşım biçimini, tam manasıyla “karar alma biçimini” karakterize etmek şeklinde özetlenebilir. Sonuçların ise “stratejik kültür”, “güç kullanımı tarzı”, “savaş tarzı”, “güvenlik kültürü”, “dış politika yaklaşımı” gibi şekillerde adlandırıldığı görülür. Bu çalışmanın odağı ise, siyasi/stratejik/güvenlik karar alıcı elitinin güvenlik siyasasına ve nihayet bu siyasasının gerçekleştirilmesindeki güç kullanım tercihlerine odaklanan “stratejik kültür” kavramıyla ilgili olarak uluslararası ve ulusal akademik literatürde yer alan tartışmalar oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Uluslararası İlişkiler, Güvenlik Stratejileri, Stratejik Kültür, Savaş Tarzı, Karar Alma.*

* Piyade Yarbay, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Öğretim Elemanı,
e-posta: ozgurkorpe@gmail.com.

Abstract

In the International Relations and in its sub-section Security Strategies area, various theories have been put forward in order to understand the reasons and results of the actions of international actors, and states' ways of response to the faced international crises have attracted the interest. In fact, one can understand from the phrase of "way of response" that the approaches of the decision makers to a given case. Therefore, "response" shapes up as a result of decision behavior. The effort of any social science research can be summarized as tracing from event to thought and characterizing the approach or rather "way of decision-making" of the political elite. The results appear as "strategic culture", "use of power", "way of war", "security culture" or "foreign policy approach". The main focus of this work is the debates in national and international academic literature on "strategic culture" which concentrates to the security policy and finally the choices of use of power of the political/strategic/security elites.

Keywords: *International Relations, Security Strategies, Strategic Culture, Way of War, Decision Making.*

148

Security
Strategies
Year: 12
Issue: 24

1. Giriş

Gerek güvenlik literatüründeki görece yeniliğinden, gerekse strateji alanında kültürel çalışmaların azlığından dolayı, stratejik kültür, test edilecek yeni hipotezler sunma potansiyeline sahip ve verimli bir alan olarak kendisini göstermektedir. Nitekim Colin S. Gray de stratejik kültür üzerine yapılacak her akademik çalışmanın nadirliğinden dolayı büyük bir ilgi çekeceğini belirtmiştir.¹ Öte yandan, stratejik kültür alanının görece bakirliği, teorinin oluşma aşamasında olduğuna ve bundan dolayı da teorik tartışmaların daha fazla olacağına delalet eder. Hatta stratejik kültürün teorik çerçevesinin, başlangıcından itibaren bahse konu teorik tartışmalarla biçimlendiğini söylemek mümkündür.

¹ Colin S. Gray, "Strategic Culture as Context; the First Generation of Theory Strikes Back", *Review of International Studies*, January 1999, Vol. 25 (1), 49-69, p. 51.

Bu araştırmanın ana sorunsalını teşkil eden stratejik kültürün anlam ayrımı da teorik tartışma alanlarından birisidir. Poore ile paralel olarak denilebilir ki,² Snyder'ın ilk kavramsallaştırmasından bu yana ortak bir stratejik kültür tanımı yapılamamıştır. Meseleyi çeşitli boyutlarıyla ele alınmadan önce, en saf haliyle stratejik kültür kavramının karar alıcı elitin güç kullanma tercihi ile doğrudan ilişkili olduğunu net olarak ifade etmek gerekir. Bu durumda stratejik kültür çalışmayı düşünen herhangi bir araştırmacı, verili bir karar alıcının, verili durumlar için elindeki gücü nasıl kullandığına bakacaktır. Nitekim yabancı akademik literatür de bu tarz çalışmalar tarafından biçimlendirilmiş durumdadır.

Bilimsel araştırmalar her ne kadar nihai olarak evrensel genellemelere ulaşmayı amaçlasalar da, pek çok araştırmacının literatür taramaları, vaka incelemeleri, gözlem ya da deney için kendi yaşadıkları çevreyi, ülkeyi ya da sosyal tecrübeyi hareket noktası olarak seçtikleri de yadsınamaz. Denilebilir ki, bir bilimsel araştırma öncelikle ortaya çıkmasına neden olan sorunsalın içinde bulunduğu sosyal ya da beşerî ortama fayda sağlamaktadır. Buradan hareketle, Türkiye’de yapılan bir akademik çalışmanın birtakım evrensel genellemelere ulaşmanın yanında, Türkiye’ye özgü faydalar sağlamasını beklemek olağandır. Tıpkı stratejik kültür alanında, yabancı ülkelerde yapılan çalışmaların, bahse konu ülkelerin stratejik/güvenlik karar alıcılarına sağladığı faydalar gibi... Ancak Türkiye için durum bundan biraz daha farklıdır.

En baştaki ve en göze çarpan eksiklik, savaş tarzı, güç kullanımı ve stratejik kültüre ilişkin okumaların çok büyük bir bölümünde Türklere, Türk kültürüne ve Türkiye’ye ilişkin akademik çalışmaların az sayıda olmasıdır. Örneğin, stratejik kültür kavramıyla doğrudan ilişkili olduğundan, “Türk Savaş Tarzı” adıyla Türkçe ve İngilizce literatürde yapılan aramalarda, bu ada sahip hiçbir yayın bulunamamıştır.

² Stuart Poore’a göre, yaklaşık 25 yıldır stratejik kültürün ne demek olduğuna ya da bizlere ne anlatmak istediğine dair bir konsensüs oluşmamıştır. Teori ve metodoloji bağlamında, stratejik kültür kavramı, yeterince keşfedilememiştir. (Stuart Poore, “What is the context? A reply to the Gray-Johnston debate on strategic culture”, *Review of International Studies*, 2003, Vol. 29, 279-284, p. 279).

Bu kapsama alınabilecek bir yayın, Necati U. Ucuzsatar'ın *Tarih Boyunca Türk Harp Sanatı, Taktik ve Stratejisi* adlı eseridir.³ Ancak bu eser de Hun İmparatoru Mete ile Fatih Sultan Mehmed hükümdarlıkları arasında kalan dönemi ele almaktadır. Üstelik Ucuzsatar'ın izlediği yöntem, stratejik kültür literatüründe yer alanlardan farklıdır.

Benzer bir durum “Türk Stratejik Kültürü” kavramı için de geçerlidir. Yapılan araştırmalarda doğrudan “Türk Stratejik Kültürü” tamlamasını içeren çok az sayıda çalışma tespit edilebilmiştir. Çalışmalarını “Ulusal Güvenlik Kültürü” ya da “Güvenlik Kültürü” olarak adlandırdıkları, stratejik kültür alanında atıflar yaptıkları ve atıf aldıkları için, Ali Karaosmanoğlu⁴ ve Meliha Benli Altunışık⁵ da bu kapsama alınsa bile, Türkiye’de stratejik kültür alanında yapılan çalışmaların iki basamaklı rakamlara ulaşmamış olduğu açıktır.

Ancak en başta vurgulanmaya çalışıldığı üzere, stratejik kültür çalışmaları karar alıcıların davranışlarına ve karar süreçlerine odaklandığı için, devletlerin geçmiş davranışlarını anlama, şimdiki davranışlarını izleme ve gelecekteki davranışlarına ışık tutma konusunda çok önemli birer anahtar rolü görmektedir. Öte yandan akademik alanda bu anahtara ilişkin araştırmaların arttırılmasına da ihtiyaç vardır.

2. Stratejik Kültür’den Önce, Savaş Tarzı

Literatürde kimi zaman “savaş tarzı” ya da “güç kullanma tarzı” kavramları da stratejik kültür kapsamında ele alındığından, bu çalışmada

³ Necati Ulunay Ucuzsatar, *Tarih Boyunca Türk Harp Sanatı Taktik ve Stratejisi*, Cilt 1, Gnkur. ATASE Yayını, Ankara, 1986, Necati Ulunay Ucuzsatar, *Tarih Boyunca Türk Harp Sanatı Taktik ve Stratejisi*, Cilt 2, Gnkur. ATASE Yayını, Ankara, 1990. Eser, daha sonra Türklerde Harp Sanatı Taktik ve Strateji adıyla da yayımlanmıştır. Bkz. Necati Ulunay Ucuzsatar, *Türklerde Harp Sanatı Taktik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.

⁴ Ali L. Karaosmanoğlu, “The Evolution of the National Security Culture and Military in Turkey”, *Journal of International Affairs*, Fall 2000, Vol. 54 (1), 199-216; “Transformation of Turkey’s Civil-Military Relations: Culture and International Environment”, *Turkish Studies*, 2011, Vol. 12 (2), 253-264.

⁵ Meliha Benli Altunışık, “Turkey’s Security Culture and Policy towards Iraq”, *Perceptions*, Spring 2007, Vol. 12, 69-88.

da gerek kaynak taramaları, gerekse yönetsel açıdan bahse konu kavramlardan birer ikame kavram olarak yararlanmak makul görünmektedir. Ancak en başta şunu belirtmek gerekir ki; “savaş tarzı” ile “stratejik kültür” kavramları ortaya atıldıkları zamanlarda farklı teorik eğilimler tarafından sahiplenilmiştir. Sözelimi askerî tarihçiler “savaş tarzı”nı benimserken, “stratejik kültür” kavramına uzak durmuş ve şüpheyle yaklaşmıştır. Siyaset bilimciler ise karar alıcı elitin davranışlarını “stratejik kültür” başlığı altında incelemeyi daha uygun bulmuştur. Her ne kadar kendi aralarında teorik tartışmalar bulunsu da, stratejik kültür taraftarı yazarlarda kuvvetli bir Realizm eleştirisi göze çarpmaktadır. Özellikle Realistlerin Doğu Bloğu’nun dağılmasını ön görememesini eleştiren stratejik kültür alanının, 1990’lardan itibaren popülerlik kazanmaya başladığı görülmektedir.

“Stratejik kültür” ilk kez 1977 yılında RAND Corporation adlı düşünce kuruluşundan Jack Snyder’in Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Hava Kuvvetleri için hazırladığı *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations* adlı raporda kullanılmıştır. Bununla birlikte, stratejik kültürle yakından ilişkili olan “kültürel savaş tarzı”na ilişkin öğretileri çok daha eski dönemlere, örneğin Tukididis, Kautilya ve Sun-Zi zamanlarına kadar götürmek de mümkündür.⁶ Askerî tarih, bu konuda geniş bir külliyat oluşturmaktadır. Dahası modern stratejinin başat eserlerinde de kültürel ayrımları görmek mümkündür. *Harp Üzerine, Anti-Dühning, Onsekizinci Brummaire* ilk akla gelen

⁶ Örneğin Johnson Bagby, Tukididis’in Pelopones Savaşları sırasında şehir devletleri arasındaki siyasi ve kültürel farklılıklara vurgu yaptığına dikkat çeker (Laurie M. Johnson Bagby, “The Use and Abuse of Thucydides in International Relations,” *International Organization*, Winter 1994, Vol. (48/1), 131-153, p. 133). Yine Kautilya, ünlü başyapıtının başlangıcında Hint toplumu ve öğretilerine ilişkin geniş bir çerçeve çizer (Kautilya, *The Arthashastra*, Trans. R. Shamasastri, Penguin Books, 2000). Son olarak Sun-Zi’nin şu ünlü sözü de stratejik kültürle ilişkilendirilmektedir: “Kendisini ve düşmanını tanıyan için yüz çatışmanın hiçbirisinde mağlubiyet beklenemez. Kendisini tanıyan ama düşmanını tanımayan için galibiyet kadar mağlubiyet de mukadderdir. Kendisini ve düşmanını tanımayan için ise her çatışmada mağlubiyet kesindir.” (Sun-Tzu, *The Art of War*, Trans. Lionel Giles (First in 1910), Thrifty Books, Seattle, WA, USA, 2009, p. 8, quote 18).

eserlerdir. Yine de kavramsal özgünlük açısından bir milat vermek gerekirse, stratejik kültür bağlamındaki çalışmaları, iki dünya savaşı arası dönemle başlatmak mümkündür. Liddell Hart'ın Birinci Dünya Savaşı tecrübelerine dayanan yazıları bu alandaki ilkler olarak değerlendirilebilir. Henüz teğmen rütbesindeyken Somme muharebesinde gaz taarruzuna maruz kalmış olan Liddell Hart, 1924 yılında, düşmanın asıl kuvvetine doğrudan çatarak kesin sonuç almayı esas alan Mevzii Harp Stratejisi'ni eleştirdiği *Napolyonvari Mantıksızlık* adlı bir makale yayınlamıştır.⁷ Danchev, bu tecrübenin Liddell Hart'ın meşhur "Dolaylı Tutum" tezine temel teşkil ettiğini ileri sürer.⁸ Nitekim Liddell Hart bundan sonra dolaylı tutumun sadık bir savunucusu olmuş ve bunu da "geleneksel İngiliz savaş tarzı" olarak adlandırdığı bir yaklaşıma bağlamıştır.

Liddell Hart "savaş tarzı" konusundaki ilk geniş çaplı tezini 1927'de ortaya koymuştur. 1929'da kitap formatında biçimlendirmiş ve sonunda 1932'de *Savaşta İngiliz Tarzı* adıyla yayınlamıştır.⁹ *Savaşta İngiliz Tarzı*, 1941 ve 1967'de revize edilerek iki kez daha yayınlanmıştır. Liddell Hart hem bu eserinde hem de diğer eserlerinde herhangi bir ulusun savaş tarzından bahsetmemesine rağmen, "İngiliz Savaş Tarzı" kavramı başka ulusların yazarlarına da ilham kaynağı ve model oluşturmuştur.¹⁰ Örneğin Liddell Hart'ın ölümünden hemen sonra Amerikalı askerî tarihçi Russell Weigley, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Bağımsızlık Savaşı'ndan Vietnam Savaşı'na kadar olan dönemdeki silahlı çatışmalara yaklaşımını karşılaştırmalı olarak incelediği *The American Way of War* adlı eserini yayınlamıştır. Weigley, George Washington'un "Yıpratma Stratejisi"nin, önce Ulysses Grant'ın ve sonra da Amerikalı İkinci Dünya Savaşı stratejistlerinin

⁷ Alex Danchev, "Liddell Hart and the Indirect Approach," *Journal of Military History*, 1999, Vol. 63, p. 317.

⁸ A.g.m., p. 313.

⁹ Basil H. Liddell Hart, *The British Way in Warfare*, Faber & Faber, London, UK, 1932.

¹⁰ Alex Danchev, 1999, a.g.e., p. 313.

“İmha Stratejileri”ne temel teşkil ettiğini ortaya koyar.¹¹ Weigley’in tezi uzunca bir süre Amerikan askerî tarih literatürüne hâkim olmuştur.

Aynı yıllarda Çin ve Sovyet savaş tarzlarına ilişkin yazılmış iki eser dışında,¹² ulusal savaş tarzları üzerine yazılmış eserlerin çoğunlukla İngiliz tecrübesinin derinleştirilmesine ve genişletilmesine odaklandığı görülür.¹³ Nihayet yüzyılın dönümünde Alman, Çin, Güney Afrika, Rusya, Hindistan, Arap Devletleri ve Avrupa savaş tarzları üzerine çok sayıda kitap, makale ve raporlar yayınlanır hâle gelmiştir.¹⁴ Bu tarz eserler yayınlandıkça, eserler üzerinden de analizler yapılmaya başlanmıştır. Örneğin bu alandaki çalışmaların bölgesel ve ulusötesi nitelikleri, Hanson gibi yazarlara başka bir biçimde ilham kaynağı teşkil etmiştir. Hanson 1989’da yayınladığı *Batılı Savaş Tarzı* adlı

¹¹ Russell F. Weigley, *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, Macmillan, New York, NY, USA, 1973.

¹² Frank A. Kierman Jr. and John K. Fairbank, *Chinese Ways in Warfare*, Harvard University Press, Cambridge, New York, NY, USA, 1974; William P. Baxter, *The Soviet Way of Warfare*, Brassey’s, London, UK, 1986.

¹³ Michael Howard, “The British Way in Warfare: A Reappraisal,” in M. Howard (ed.) *The Causes of War and Other Essays*, Unwin, London, UK, 1984.; David French, *The British Way in Warfare, 1688-2000*, Unwin Hyman, London, UK, 1990; Hew Strachan, “The British Way in Warfare,” in D. Chandler (ed.) *The Oxford Illustrated History of the British Army*, Oxford: Oxford University Press, 417-434, 1994; Lawrence Freedman, “Alliance and the British Way in Warfare,” *Review of International Studies*, 1995, Vol. 21, 145-158.; Alan Macmillan, “Strategic Culture and National Ways in Warfare: The British Case,” *Journal of the Royal United Services Institution*, 195, Vol. 140, 33-38.

¹⁴ Dennis E. Showalter, “From Deterrent to Doomsday Machine: The German Way of War, 1871–1914,” *The Journal of Military History*, 2000, Vol. 64, 679-710; Eduard Jordaán, “The South African Way of War: Operational Strategy and the SANDF,” paper presented at the conference *South Africa at War in the 20th Century*, Faculty of Military Science, University of Stellenbosch, Saldanha, South Africa, September 4-6, 2000; Richard W. Harrison, *The Russian Way of War: Operational Art, 1904-1940*, University Press of Kansas Lawrence, KS, USA, 2001; G.D. Bakshi, *The Indian Art of War: The Mahabharata Paradigm (Quest for an Indian Strategic Culture)*, Sharada Delhi, India, 2002; Peter Layton, “The New Arab Way of War”, *Proceedings*, March 2003, Vol. 129 (3), 62-65; Steven Everts, Lawrence Freedman, Charles Grant, François Heisbourg, Daniel Keohane, and Michael O’Hanlon, *A European Way of War*, Centre for European Reform, London, UK, 2004.

eserinde, “demokratik değerler”, “vatandaş asker”, “dürüst savaş” ya da “savaşı uzatmaktan kaçınma” gibi modern Batı savaş kavramlarının kökünde, Antik Yunan savaşlarının bulunduğunu ileri sürer. Tıpkı modern Batılı devletler gibi, Antik Yunanlılar arasındaki savaşların da genellikle düşmana ölümcül darbeyi vurarak kesin sonuç almayı esas alan simetrik kuvvetler arasında geçtiğini ortaya koyar. Hanson benzer eğilimlerin Batı’nın gerilla savaşı veya terörizm gibi asimetrik tehditlerle mücadelede yetersiz kalmasına yol açtığı sonucuna ulaşır.¹⁵ Hanson bu görüşlerini *Muharebenin Ruhu* ile *Kan Dökme ve Kültür* adlı eserlerinde geliştirmiş ve kendisine karşı argüman ileri süren de olmamıştır. Sadece John Lynn, *Muharebe: Bir Çatışma ve Kültür Tarihi* adlı eserinde, Hanson’un Batılı Savaş Tarzı kavramına karşı çıkmış ve bunu bir hayal olarak nitelemiştir.¹⁶ Ancak bu karşı çıkma da yönetsel bir eleştiriden çok bir içerik eleştirisi niteliğindedir.

3. Stratejik Kültür Kavramının Şafağı

Soğuk Savaş döneminde ise siyaset bilimciler, Sovyetler Birliği’nin nükleer silahlanma mücadelesi sırasındaki karar davranışlarını çözümlenmeye ve karar alma modelleri geliştirmeye odaklanmıştır. Realistler güç maksimizasyonuna öncelik verirken; Neo-Realistler, rasyonel aktörler olan devletlerin anarşik nitelikli bir uluslararası sistemde hareket ettiklerini kabul etmiş ve askerî gücün uluslararası ortamda oluşumunu devletlerin iç toplumsal dinamiklerinden bağımsız olarak incelemiştir.¹⁷ Böylece dış politikada rasyonel karar alma modelleri ortaya konulmaya başlanmıştır.

Hopkins ve Mansbach’a göre rasyonellik; karar verme durumu ile karşılaşan aktörün (kişi/kurum), elindeki bilgi çerçevesinde, asgari

¹⁵ Victor D. Hanson, *The Western Way of War: Infantry Battle in Classical Greece*, Oxford University Press, Oxford, UK, 1989, pp. 4-14.

¹⁶ John A. Lynn, *Battle: A History of Combat and Culture from Ancient Greece to Modern America*, Westview Press, Boulder, CO, USA, 2003, p. 25.

¹⁷ Kerry Longhurst, *Germany and the Use of Force: The Evolution of Germany Security Policy 1990-2003 (Issues in German Politics)*, Manchester University Press, Manchester, UK, 2005, p. 6.

zarara uğrarken azami faydayı sağlayacak çıktıyı elde etmek için, belirlediği seçenekler arasında en uygun olanını tercih etmesidir.¹⁸ Bu bağlamda rasyonel modellerin hepsi optimum faydaya odaklanırlar. Allison tarafından 1971 yılında geliştirilen “Rasyonel Seçim/Tercih”, “Bürokratik Süreç”, “Bürokratik Politika”, “Yavaş Adımlarla İlerleme”, “Rastgele İlerleme”, “Küçük Gruplarla Karar Alma”, “Standart Uygulamalar”, “Şelale” gibi modellemeler çeşitli durumlara yönelik pratik çözümler sunmakla birlikte, her modelin göz ardı ettiği ve açıkta bıraktığı hususlar vardır. Bu araştırmanın penceresinden bakıldığında, bütün bu modellerdeki kuramsal açık, kültürü ölçüm dışı bırakmış olmalarıdır.

Hâlbuki modern savaşlarda kültürün önemli bir rol oynadığını ortaya koyan çokça kanıt bulunmaktadır. Rashed Uz Zaman’a göre ABD hükümeti tarafından Vietnam Savaşı ile ilgili olarak yayınlanmış olan pek çok rapor, veri ve istatistik, bu tarihsel olayın kalitatif yanını gözden kaçırmıştır. Savaşın “kültürel” olarak anlaşılması ihtiyacı, kendisini hissettirmektedir.¹⁹

Dolayısıyla stratejik kültür kuramcılarının karar alıcı elitin eylemlerine yönelik yaklaşımları Realistlerden daha farklıdır. Realizmde kendisine yer bulan “rasyonel aktör” kavramını reddetmezler ancak bu rasyonelliğin kültürel bir bağlamda ele alınması gerektiğini savunurlar.²⁰ Stratejik kültür kuramcısının odağında stratejinin doğup büyüdüğü ve geliştirildiği bir “çevre/muhit” vardır ve onun iddiasına göre bu çevre/muhit, stratejiye ve devletlerin stratejik davranışlarına doğrudan etki eder.²¹ Bu aynı zamanda, yerel ya da ulusal siyasi süreçlerdeki dış politika davranışlarıyla ilgilenen uluslararası ilişkiler

¹⁸ Raymond F. Hopkins, and Richard C Mansbach, *Structure and Process in International Politics*, Harper & Row Publishers, New York, NY, USA, 1973.

¹⁹ Rashed Uz Zaman, “Strategic Culture: A ‘Cultural’ Understanding of War”, *Comparative Strategy*, 2009, Vol. 28, 68-88, p. 69.

²⁰ Jeannie Johnson, *Strategic Culture: Refining the Theoretical Construct*, Advanced Systems and Concepts Office, Fort Belvoir, VA, USA, 2006, p. 9.

²¹ Kerry Longhurst, 2005, a.g.e., p. 9.

akademisyenlerinin de bir çalışma alanıdır.²² Stratejik kültürün asıl etkisi; siyasi elit arasındaki tartışmayı belirli bir eyleme ya da siyasaya yöneltmesi ve bazı seçenekleri de kültürel olarak tasavvur edilemedikleri için dışarıda bırakmasıdır.²³ Bir toplumun stratejik kültürünü ve böylece stratejik aktörlerin nasıl teşkil edildiğini anlamak, akademisyenlere, stratejik kültürüne uygun olarak hareket etmek durumunda olan aktörün stratejik davranışını öngörebilme olanağı sağlar.

Öte yandan Hudson, kültürün tanımlanmasındaki kafa karışıklığının, yapılacak tanımlamanın neyi içermesi gerektiğinden ziyade, neyi dışarıda bırakması gerektiğinden kaynaklandığını ileri sürer.²⁴ Ancak bu belirsizlik yeni bir şey değildir. En başından beri kültür kavramının parametreleri farklı akademik disiplinlerde pek çok farklı şekillerde belirlenmiştir. Örneğin bazı sosyologlar ve antropologlar kültür ve davranış arasındaki ilişki üzerinde çalışmıştır.²⁵ Rashed Uz Zaman'a göre, bu araştırmacılar, 1960'larda "politik kültür" kavramını ortaya atan ve onu "bir toplumun siyasi sisteme ilişkin inançlar ve değerler kümesi" olarak tanımlayan Gabriel Almond ve Sidney Verba gibi yazarlarca bir araya toplanmıştır.²⁶

Kültür etkisi savaş ve güvenlik stratejileri alanında ilk olarak Colin S. Gray tarafından problematize edilmiş gibi görünmektedir. 1971 yılında *Foreign Policy* dergisine verdiği bir makalesinde, Gray, nükleer silahların devletin gücüne olan etkisinde rasyonel tercih modellerine dayanan değerlendirmeleri sorgulamıştır. Nükleer caydırıcılık, sınırlı

156

Security
Strategies
Year: 12
Issue: 24

²² Peter Katzenstein, "Introduction: Asian Regionalism in Comparative Perspective", in *Network Power: Japan and Asia*, eds. Peter Katzenstein and Takashi Shiraishi, Cornell University Press, Ithaca, NY, USA, 1997, p. 6.

²³ Alastair Iain Johnston, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton University Press, Princeton, USA, 1998, p. 11.

²⁴ Valerie M. Hudson, "Culture and Foreign Policy: Developing a Research Agenda," in Valerie M. Hudson (ed.), *Culture and Foreign Policy*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, USA, 1997, p. 2.

²⁵ Jeffrey S. Lantis, *Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism*, Defense Threat Reduction Agency, National Institute Press, Washington DC, USA, 2006., p. 2.

²⁶ Uz Zaman, "Strategic Culture: A 'Cultural' ...", p. 70.

savaş, silah kontrolü, ilk ve ikinci saldırı, kesin mahvolma gibi nükleer strateji kavramlarını ele alan Gray, diğer ulusların da bu kavramları Amerikalılar gibi algılayıp algılamadıklarını incelemiştir. Vardığı sonuçta şöyledir:²⁷

“Amerikan caydırıcılık mantığını nükleer silahlanma yarışındaki tüm bileşenlere uygulama teşebbüsleri, eğer her bir bileşen tam anlamıyla değerlendirilmezse, hatalı sonuçlara ulaşmaya açıktır. Benzer şekilde, Amerikan sınırlı nükleer savaş, tırmandırma, ayaklanmaya karşı koyma ve ulus inşası teorilerinin de, yerel bağlamlara yeterince önem verilmediği takdirde, istenen son duruma ulaşmaları zordur”.

Gray’in stratejinin bilinen teorileri üzerine yaptığı eleştiriler ve “yerel bağlamlar” vurgusu başka yazarlarca da dile getirilmiştir. Bu da savaş çalışmalarında kültürel açıklamalara daha fazla önem verilmesine yol açmıştır. Örneğin Adda B. Bozeman, uluslararası çatışmaların sadece ekonomik az gelişmişliğe indirgenmesini; savaşla ilgili görüngülerin, belki de en önemlisi yerel yaygın değerlerin, sembollerin, geleneklerin ve zihinsel yapıların neler olabileceğine dair herhangi bir analiz yapılmamış olmasını eleştirmiştir.²⁸ Bu bağlamda Bozeman uluslararası politikanın anlaşılmasında kültürün önemine de vurgu yapmış,²⁹ onun bu katkıları başka yazarlarca da dikkate alınmıştır.³⁰ Bilindiği üzere, birkaç yıl sonra da Snyder, Gray’in problematiğinden aldığı ilhamla, Gray’in Amerika için yaptığı rasyonel aktör analizini Sovyetler Birliği’ne uygulamış ve “stratejik kültür” kavramını ortaya atmıştır.

²⁷ Colin S. Gray, “What Rand Hath Wrought”, *Foreign Policy*, Autumn 1971, No. 4, 111-129, p. 126.

²⁸ Adda B. Bozeman, “War and the Clash of Ideas”, *Orbis*, Spring 1976, Vol. (20/1), 61-102, p. 77.

²⁹ Adda B. Bozeman, *Politics and Culture in International History*, Princeton University Press, Princeton, USA, 1960.

³⁰ Beatrice Heuser, “The Cultural Revolution in Counter-Insurgency”, *Journal of Strategic Studies*, February 2007, Vol. (30/1), 153-171, p. 162.

4. Snyder, Stratejik Kültür ve İlk Tartışmalar

Snyder stratejik kültürü,³¹ “bir ulusal strateji topluluğunun üyeleri tarafından öğrenme ya da taklit etme yoluyla ortaya konan fikirlerin, koşullara bağlı duygusal tepkilerin ve alışılmış davranış biçimlerinin toplamı” olarak tanımlar. Snyder’a göre, Sovyet stratejik düşüncesi ve davranışı, kendine has Sovyet stratejik kültüründen kaynaklanır. Sovyetler Birliği’nin karar verme biçiminin rasyonel seçim teorisiyle uyuşmadığını ortaya koyduktan sonra, bu devletin kendine has tarihinin, siyasi kurumlarının ve stratejik durumunun, özgün bir stratejik inanış karışımını ve bu inanışlara dayanan özgün bir stratejik davranış yönelimini üretmek üzere bir araya geldikleri sonucuna varır.³² Ardından araştırmasının bağımsız değişkeni bağlamında, Amerikalı stratejistler arasında o dönemde yaygın olan (çoğunluğu oyun teorisinden etkilenmiştir), Sovyetler Birliği’nin koşullara bağlı olarak sınırlı bir nükleer savaş çıkarabileceği görüşüne karşı çıkar. Snyder’ın iddiasına göre, Sovyet stratejik kültürü böyle bir hareket tarzını önlemeyi esas alır; hatta ABD sınırlı ya da taktik nükleer silah kullanmaya Sovyetler Birliği’nden daha meyillidir.

Snyder, stratejik kültür ile ilgili geniş tanımlamasını müteakip bölümlerde sınırlandırır. Snyder’a göre, stratejik kültürün içeriği ebediyen değişmez değildir.³³ Ama bu görüşü de çağdaş siyaset bilimcilerce eleştirilmiştir. Zira Vietnam Savaşı henüz yeni bitmiştir, izleri sıcaktır ve ana akım görüş, askerî güç için en garantili yolun gelecekte bu tarz facialardan kaçınmak olduğu yönündedir. Söz gelimi Ken Booth, *Strateji ve Kültür Taassubu* adlı eserinde, Von Clausewitz’in “savaş sisi” kavramına atfen kültür sisinin strateji çalışmalarındaki bozucu etkisine dikkat çeker.³⁴ Booth’a göre, diğer algısal çarpıtmalar

³¹ Jack L. Snyder, *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, Rand Corporation, Santa Monica, CA, USA, 1977, p. 8.

³² A.g.e., p. 38.

³³ A.g.e., p. 40.

³⁴ Ken Booth, *Strategy and Ethnocentrism*, Holmes & Meier, New York, NY, USA, 1979, p. 9.

gibi kültürel çarpıtmalar da önemlidir; zira hayal ile gerçek arasında kesin bir ayrım yoktur: “Stratejik dünyamızın realitesi, onu tahayyül etme davranışımızla sıkı sıkıya bağlıdır.”³⁵ Booth yeni nesil stratejistleri kendi kültürel bağlamlarının düşüncelerini etkilememesi için uyanık olmaları konusunda da uyarır. Booth’a göre, bir gözlemci kendisini kültürel koşullanmasından, fikrî yapısından ve kendisine aktarılan değerlerden tamamen soyutlayamaz. Booth “kültürel görelilik” kavramını araştırmacı için bir bilimsel ayrım olarak belirler. İyi bir stratejinin kültür taassubu ve ilgisizliğini esas almak yerine, sofistike bir Realizm ve kültürel göreliliği esas alması daha uygundur.³⁶ Buna karşılık, Snyder stratejik kültür yaklaşımını, sadece teknolojik değil, aynı zamanda farklı yapısal, tarihsel ve siyasi nedenlerin de birer ürünü olan Sovyet ve Amerikan nükleer doktrinlerindeki gelişmeyi açıklayabilmek ve Sovyet karar alma süreçlerindeki kurumsal, entelektüel ve stratejik kültürel etkenleri anlayabilmek için kullandığını söyler.³⁷

İlginç husus; ne Booth’un, ne de diğer önemli yazarların çalışmalarında kültürün etkilerine değinmekle birlikte Snyder’dan bahsetmemiş olmalarıdır. Bunda Snyder’ın RAND Corporation’a raporunu yazdığı sırada henüz 26 yaşında genç bir akademisyen olmasının etkisi var mıdır, bilinmez. Ama Realist ana akımın aksine Snyder’ın stratejik kültür görüşünün en etkili savunucusunun Colin S. Gray olduğu söylenebilir. Reagan döneminin diğer pek çok dış politika danışmanı gibi Gray de 1970’lerdeki ABD-SSCB yumuşamasını destekleyen değerlendirmeleri reddetmiştir. Gray, Snyder’ın konseptinden iki şekilde yararlanır. Birincisi; ABD’nin de kendine has bir stratejik kültürü olduğuna dair gözleminde, Snyder ile aynı fikirdedir. İkincisi; hiç kimsenin sınırlı bir nükleer savaşı kazanamayacağına dair temel ABD varsayımını eleştirir. Gray’e göre, bu temel varsayım “alışılmışın dışında Amerikan”dır ve “karşılıklı kesin mahvolma”yı aslında hiçbir zaman tam olarak benimsememiş olan Sovyetler tarafından da

³⁵ A.g.e., p. 10.

³⁶ A.g.e., pp. 16, 181.

³⁷ Snyder, *The Soviet Strategic Culture...*, p. 9.

paylaşılmamaktadır.³⁸ Reagan yönetimi detantın hemen ardından Amerikan nükleer stratejisini yeniden şekillendirirken, Gray'ın ve benzer görüşteki akademisyenlerin fikirlerini benimsemiş; 1972'de imzalanan “Anti-Balistik Füze Antlaşması”nın yerine “Yıldız Savaşları” olarak da bilinen “Stratejik Savunma İnisiyatifi”ni geliştirmiştir.

Stratejik kültür tartışmaları, kavramın tanımı üzerinden de süregelmiştir. Böyle bir analiz için Colin S. Gray ve Jeannie L. Johnson'un önerdiği tanımlara bakmak uygun olacaktır. Poore'un ortaya koyduğu birleştirilmiş stratejik kültür tanımına göre, stratejik kültür, ulusal bir topluluğun öğrenme ya da taklit yoluyla kazandığı kimlik, değerler, normlar ve algısal gözlükler arasındaki etkileşimdir. Bu değişkenler ortak kimliği ve diğer toplumlarla olan ilişkileri biçimlendirir, ayrıca güvenlik hedeflerine ulaşabilmek için uygun metotları belirler.³⁹

Johnson'a göre, stratejik kültürün temel değişkenleri, kimlik, değerler, normlar ve algısal lenslerdir. “Kimlik”, bir ulusun kendi karakterine bağlı olarak, bölgesel ve küresel ilişkilerdeki rolü hakkında kendini görme biçimi ve nihai kaderine dair inancıdır. “Değerler”, bir topluluğun diğer topluluklara nazaran daha fazla sahip olduğuna inandığı maddi ve manevi getirilerdir. Sözgelimi İran için bu değerler, petrol kaynakları ile hükümetin dinî vakıflarıdır. “Normlar”, kabul edilen ve beklenen davranış biçimleridir. Normların yapısında doğruya karşı yanlış, iyiye karşı kötü kavramları yer alır. Johnson'a göre, bazı normlar neredeyse tüm fertlerce benimsenmiş “sıkıca korunan” inançlardan kaynaklanırken, bazıları da siyasal sosyalleşmenin birer ürünüdür. Son olarak bir “algısal lens”, bir milletin dünyaya bakışını

³⁸ A.g.e., pp. 38-39; Colin S. Gray, “National Style in Strategy: The American Example”, *International Security*, 1981, Vol. 6, 21-47, pp. 24-25; Alastair Iain Johnston, “Thinking about Strategic Culture”, *International Security*, (19/4), Spring 1995, 32-64, pp. 36-39.

³⁹ Colin S. Gray, *Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture*, Defense Threat Reduction Agency, National Institute Press, Washington DC, USA, 2006, p. 7; Jeannie L. Johnson, *Strategic Culture: Toward a Standard Methodological Approach*, Defense Threat Reduction Agency, National Institute Press, Washington DC, USA, 2008, p. 11.

renklendiren bir inançlar ve tecrübeler setidir. Bu dört temel değişken coğrafya, tarih, teknolojiye ulaşım, siyasi tecrübe, dinî gelenekler, eğitim, demografik yapı ve ortak metinler gibi birçok etki tarafından biçimlendirilir.⁴⁰ Gray ise herhangi bir verili devlette her politika yapıcının, ortak inançların ve düşüncelerin stratejik davranış bağlamında izah edilmesini gerektiren kendisine has bir yorumu olduğuna vurgu yapar. Gray, kültürün her zaman karar ve eylem üzerinde potansiyel bir etkisi olduğuna inanır. Ancak Gray'a göre bu potansiyel, tek biçimde ya da mutlak şekilde gerçekleşmez.⁴¹

Gray, stratejik kültürü benimsediği kadar, Hanson'un "Batılı Savaş Tarzı" görüşünü de makul kabul etmiştir. Hatta onun stratejik kültür görüşünün temelinde Bernard Brodie'nin "iyi strateji, iyi antropoloji ve sosyoloji gerektirir" iddiasına yer verdiği *Savaş ve Politika* adlı eseri vardır. Gray, Brodie'nin de etkisiyle, "1970'lerin ortalarında az sayıda strateji teorisyeni, stratejik fikirlerin ve bazı stratejik davranışların büyük çoğunlukla sosyal yapılandırmacı bir eğitim sürecinin ürünü olduğuna inanıyordu" der.

Snyder spesifik olarak Gray ya da Jones'un stratejik kültüre ilişkin çalışmasına değinmemiştir, ama "(fikirlerime) kalıcı değerini gösteren bir katkı, Ken Booth'un kültür taassubundan dolayı stratejik düşüncede doğabilecek olan tehlikelere dikkat çekmesi olmuştur" sözüyle dolaylı yoldan reddetmiştir.⁴² Ayrıca bazı yazarlara göre, Snyder, stratejik kültür kavramının maksadının dışında bir kullanım alanının oluştuğu düşüncesiyle ve politikadaki bu tarz bir kaymayı dengeleyebilmek maksadıyla da kendisini stratejik kültür kavramını kullananlardan uzak tutmuştur.⁴³ Söz gelimi, *Saldırganın İdeolojisi: Askerî Karar Verme ve 1914 Felaketleri* adlı kitabında kasıtlı olarak stratejik kültür kavramını

⁴⁰ Johnson, *Strategic Culture: Toward...*, p. 26.

⁴¹ Gray, *Out of the Wilderness...*, p. 8.

⁴² Jack L. Snyder, "The Concept of Strategic Culture: Caveat Emptor," in C.G. Jacobsen (ed.) *Strategic Power: USA/USSR*, St Martin's Press, New York, NY, USA, 1990, p. 3.

⁴³ Johnston, "Thinking about Strategic Culture...", p. 36.

kullanmamıştır.⁴⁴ Jacobsen'in editörlüğünde yayınlanan *Stratejik Güç: ABD/SSCB* adlı kitapta yer alan "Stratejik Kültür Kavramı: Sorumluluk Kullanıcınıdır" adlı makalesinde, Snyder, orijinal stratejik kültür kavramının bu kadar geniş bir anlamının olmadığını ve o zamandan bu yana kendisine ait bu kavramın genellikle politik kültür veya millî kültür ile birleştirildiğini iddia etmiştir. Snyder'a göre, kendisinin stratejik kültür kavramını kullanmaktan maksadı, kendisine yol açan koşullar değişmesine rağmen bu özgün stratejik yaklaşımın nasıl sürekliliğini koruduğunu; sosyalleşme ve kurumsallaşma süreçleri ile bu sosyal düzenlemeleri meşrulaştıran stratejik kavramlar yoluyla açıklamaktır. Böylece semboller stratejik kültür açısından yalnızca "özgün bir stratejik yaklaşım eğitimin, kurumların ve kuvvet yapılarının içine işlediğinde"; diğer bir deyişle "stratejik kültür kendisine yol açan sosyal çıkarlardan ayrı olarak kendi kendine hayat verdiğinde" açıklanabilir hâle gelirdi. Snyder, "stratejik kültür de dâhil olmak üzere, kültürün; sadece diğer her şey başarısız olduğunda kullanılması gereken bir açıklama" olduğu sonucuna varmıştır.⁴⁵

Diğer taraftan, Snyder'ın kendisini stratejik kültür kavramından uzak tuttuğunu iddia ettiği dönemde, kavramı Booth'un sahiplendiği görülür. Booth, Jacobsen'in daha önce bahsedilen kitabına verdiği "Stratejik Kültür Kavramı Onaylandı" adlı makalesinde, stratejik kültürü; "bir ulusun bir tehdide yönelik olarak ya da kuvvet kullanırken; gelenekleri, görenekleri, değerleri, tutumları, davranış biçimleri, becerileri ile çevreye uyum sağlamada ve problem çözmede kullandığı belli yöntemleri"⁴⁶ olarak tanımlar. Kendisini "ampirik realist" olarak tanımlayan Booth, stratejik kültür çalışmanın neden önemli olduğuna dair de birkaç gerekçe sıralar:⁴⁷

⁴⁴ Jack L. Snyder, *The Ideology of the Offensive: Military Decision Making and the Disasters of 1914*, Cornell University Press, Ithaca, NY, USA, 1984.

⁴⁵ Snyder, "The Concept of Strategic Culture...", pp. 4, 7.

⁴⁶ Booth, *Strategy and Ethnocentrism*, p. 121.

⁴⁷ A.g.e, pp. 125-126.

- “Genel olarak kültür taassubunun (ethnocentrism) panzehiridir,
- Tarihten yararlanarak diğerlerinin motivasyonlarını, özeleştirilerini ve davranış biçimlerini daha iyi anlamayı sağladığı için; hasım ülkenin eylemlerini “kendi terimleriyle” anlamayabilme hususunda uygun bir gereçtir,
- Tehdit algısı ve değerlendirmesi konusundaki değeri nedeniyle; bir ülkenin iç siyasasını dış siyasasından ayırma eğilimine karşı fren vazifesi görür,
- Son olarak, devletlerin irrasyonel gibi görünen davranışlarını açıklamada uygun bir yöntemdir.”

Booth, pek çok düşünce alanında olduğu gibi strateji alanında da inşa edilmiş bir dünyada yaşadığımızı iddia eder. Booth’a göre, “bu nedenle stratejik gerçeklikler kültürel olarak sürettiği kadar kültürel olarak da inşa edilirler”.⁴⁸ Aynı zamanda, Booth, Snyder’ın stratejik kültür kavramını dar anlamda kullandığının farkındadır, ama bunu da reddeder. “Her hâlükârda daha geniş bir kavramsallaştırma galip gelmiştir ve bu terimin üretilmesine yol açan kavramsal sıkıntı sayesinde stratejik topluluk Jack Snyder’a fevkalade minnettardır”.⁴⁹ Zira Snyder’ın çalışmasının ulaştığı sonuç stratejik kültürün etkisini ortaya koymaktadır: “(...) Bu toplumsallaşma sürecinin sonucunda, nükleer stratejiye ilişkin bir dizi genel inanç, tutum ve davranış kalıbı, katıksız siyasa yerine bir tür yarı-siyasa durumu meydana getirdi.”⁵⁰

5. Bağlama Dair Gray-Johnston Tartışması: Kültür Davranıştan Ayırı Ele Alınabilir mi?

Stratejik kültür alanında çalışan akademisyenler arasında, konunun içeriğine dair geniş bir görüş birliği olmakla birlikte, fonksiyonları ile ilgili farklı görüşler ve tartışmalar olduğu daha önce

⁴⁸ A.g.e, p. 124.

⁴⁹ A.g.e, p. 122.

⁵⁰ Snyder, *The Soviet Strategic Culture...*, pp. 37-38.

ifade edilmişti. Bunların en bilineni, “Colin S. Gray–Alastair Iain Johnston Tartışması”dır.

Soğuk Savaş sonrası kültürel açıklamalar pek çok uluslararası ilişkiler akademisyeni için bir problem sahası olarak kalmaya devam etmiştir. Alastair Iain Johnston stratejik kültürün ne olduğunun açıklanması gerektiğine, nasıl açıklanması gerektiğine ve ne kadar açıkladığına dair kafa karışıklığından şikayet etmiştir.⁵¹ Johnston, stratejik kültür yazarlarını üç nesle ayırmıştır. Gray ile birlikte Snyder, Lord ve Jones’u birinci nesil yazarlar olarak adlandırmıştır. Birinci kuşak yazarların genel görüşü, stratejik kültürün tarihsel miras, coğrafya, ulusal davranış ve inançlar tarafından biçimlendirildiği yönündedir.⁵² Ancak Johnston’a göre bu grup, iç etkileri aşırı derecede basitleştirdiği ve araçsallık faktörünü (liderler bilinçli olarak stratejik kültürü kendi kararlarını ayarlayabilmek için kullanabilir) anlama konusunda yetersiz kaldığı için stratejik kültür kavramını uygulamada anlamsız hale getirmiştir.⁵³

1980’lerin ortalarından 1990’ların başına kadar aktif olan ikinci nesil ise araçsallık faktörüne odaklanmıştır. Klein ve Luckham gibi ikinci nesil yazarlar, stratejik kültürün devletten devlete değişebileceğini kabul etmekle birlikte, karar alıcıların kişisel çıkarlarının stratejik tercihlerini şekillendirmede ve sınırlamada stratejik kültürden daha etkili olduğunu tespit etmiştir.⁵⁴ Diğer bir deyişle, bu kuşağın temel savına göre, karar alıcı elitin düşünüş ve söylemleri ile eylemleri

⁵¹ Johnston, “Thinking about Strategic Culture...”, p. 63.

⁵² Sözelimi Calin, Johnston’un bu görüşünü desteklerken Colin S. Gray’in “Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back” adlı makalesine dikkat çeker. [Costel Calin, “Strategic Culture: Operationalization And Determinants”, Prepared for delivery at the International Studies Association 48th Annual Convention, 28 February-3 March 2007, Chicago, IL, USA, p. 3.]

⁵³ Johnston, “Thinking about Strategic Culture”, pp. 36-39; Gray, “National Style in Strategy...”; Jones, “Soviet Strategic Culture...”, 1990.

⁵⁴ Johnston, “Thinking about Strategic Culture...”, pp. 39-41; Bradley S. Klein, “Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics,” *Review of International Studies*, 1988, Vol. 14, 133-148.

arasında farklılıklar vardır ve karar alıcının davranışının arkasında derin nedenler yatmaktadır.⁵⁵ Gramscici bir bakış açısıyla, stratejik karar alma, stratejik kültürü bir hegemonya aracı olarak kullanmakta ve araçsallaştırmaktadır. Öte yandan, bu araçsallaştırma karar alıcı elitin bireysel tasarrufu değildir. Cox, Liu Kang ve Klein gibi yazarlara göre hegemonik araçsallaştırma tarihsel deneyimlerle yakından ilgilidir. Buna göre stratejik kültür tarihsel deneyimlerin bir sonucudur; bu nedenle de farklı milletlerin, devletlerin ya da kurumların farklı stratejik kültürleri vardır.⁵⁶ Ancak Johnston ulusal stratejik kültür ile lider davranışı arasında bir kopukluk olduğunu tespit eder. Davranış mademki bir hegemon grubun çıkarını yansıtmaktadır, öyleyse stratejik tercihlerin de kültür yerine bu çıkarlara göre belirlenmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla stratejik söylemin davranışı etkileyip etkileyemeyeceği hususu ikinci kuşak yazarlar tarafından netleştirilememiştir.⁵⁷

Çin'in reel politik geleneğini realist teori yerine “kültürel realizm” kavramıyla açıkladığı için Neorealistlerle fikir ayrılığı yaşayan Johnston,⁵⁸ kendisini Kier ve Legro gibi üçüncü nesil yazarlar içine konumlandırmıştır. Üçüncü nesil yazarlara göre, faydalı bir kuram yanlışlanabilir olmalı; yanlışlanabilir olabilmesi için de stratejik kültür daha dar tanımlanmalı, özellikle “davranış” bağımsız değişken olmaktan çıkarılmalıdır. Diğer bir deyişle, stratejinin davranış üstündeki etkisi test edilmelidir. Bu bağlamda “stratejik kararlar” bağımlı değişken yapılırken; askerî kültür, siyasi-askerî kültür ve diğer örgütsel kültür göstergeleri bağımsız değişkenler olmalıdır.⁵⁹ Diğer taraftan, bağımsız değişkenler belirlenirken de çok sınırlı ve seçici olunmalıdır. Zira, aynı olaya farklı kültürler farklı yaklaşabilir ya da stratejik kültür

⁵⁵ Johnston, “Thinking about Strategic Culture...”, p. 15.

⁵⁶ Bradley S. Klein, 1988, a.g.m., p. 136.

⁵⁷ Alastair Iain Johnston, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton University Press, Princeton, USA, 1998, pp. 40-41.

⁵⁸ A.g.e., p. 41.

⁵⁹ A.g.e., p. 41.

her zaman davranışta bir etki yaratmayabilir. Son olarak, farklı devletler aynı kültürü de paylaşabilir.⁶⁰

Johnston'un daha daraltılmış tanımlamasında, stratejik kültür, “devletlerarası siyasi ilişkilerde rol kavramlarını ve askerî gücün etkisini formüle etmek ve bu kavramlara stratejik tercihlerin gerçekçi ve etkin görüldüğü bir gerçeklik ruhu giydirmek suretiyle, yaygın ve uzun süreli stratejik tercihler tesis eden entegre bir semboller sistemidir.”⁶¹

Johnston stratejik kültürün, stratejik tercihteki belirsizliği ve diğer iletişim sorunlarını azaltmak suretiyle, farklı aktörlerin oynanan oyunu nasıl algıladıklarına dair politika yapıcılarının daha doğru ve empatik davranışlar geliştirmesine yardım edebileceğini kabul eder. Öte yandan, Gray'i ve diğer birinci nesil yazarlarını da, Snyder'ın çalışmasına gösterdikleri itibar yüzünden Reagan yönetiminin deterministik mantıkla hareket etmesini sağladıkları ve Rus tehdidine karşı Amerikan savaş yapma ve savaş kazanma yeterliliklerini geliştirme çabasına soktukları için eleştirir.⁶²

Buna karşılık, Gray de pek çok eserinde, Johnston'un görüşlerine doğrudan ve dolaylı yanıtlar vermiştir.⁶³ Söz gelimi, Sovyetler Birliği'nin stratejisi üzerine yapılan formülasyonun önceleri “gemi güvertesinde boşa gezinen bir top namlusuna” benzetilmesini ve kültürel koşulların göz ardı edilmiş olmasını eleştirirken,⁶⁴ akademik literatürde kültürün göz ardı edilmiş olması hususunda Johnston'la aynı tarafta konumlanmaktadır. Ancak Gray'e göre, stratejik olsun olmasın, kültürün bir şekilde davranıştan ayrılması mümkün değildir; zira kültür, tanımı itibariyle fikirleri ve davranışları kapsar. Stratejik kültür, stratejik davranışa anlam kazandıran ve onu çevreleyen

⁶⁰ A.g.e., p. 42.

⁶¹ Johnston, “Thinking about Strategic Culture...”, p. 46.

⁶² A.g.m., p. 64.

⁶³ Colin S. Gray, *Modern Strateji*, Çev. Handan Öz, Truva Yayınları, İstanbul, 2008; Colin S. Gray, *Nuclear Strategy and National Style*, Hamilton Press, Lanham, MD, USA, 1986; Gray, “Strategic Culture as Context...”.

⁶⁴ Gray, *Nuclear Strategy and National Style*, p. 65.

bir bağlamdır.⁶⁵ Gray, “yanlışlanabilir bir teori peşinde koşan her kim olursa olsun (burada kastettiği Johnston’dur), insanları tamamen ayrılabilir vücutlar ve zihinler olarak gören bir doktorun düştüğü hataya düşer” der.⁶⁶ Öznenin doğası yerine kuram tesis etmek gayesi tarafından yönlendirilen bir tanımlamanın akademisyenleri yanlış yöne sürükleyeceğini ileri sürerek, Johnston’un daha dar bir stratejik kültür tanımlaması teklifini de reddeder. Gray, realist-kültürcü kutuplaşmasını da reddeder ve uluslararası ilişkilerin ana akım realist akademisyenlerine, realist analizin ve siyasanın “kültürleşmiş” insanlar ve kurumlar tarafından yapıldığını hatırlatır. Gray’e göre, Johnston’un hatası kültürü, stratejik tercih ile ilgili birbiriyle çatışan açıklamaların dışında tutmasıdır. Gray için bu güvenilir bir yöntem değildir; zira tüm stratejik davranış kültürel bir ajan olan insan tarafından etkilendiği için, davranışı açıklama konusunda stratejik kültürden öteye bir kavramsal alan yoktur. Stratejik kültür, açıklayıcı bir nedensellikten ziyade, anlamaya ilişkin bir bağlam teşkil eder. Dolayısıyla stratejik kültür, karar alıcıların stratejik manzarayı gözlemlemelerini sağlayan bir yorumlayıcı prizma olarak görülebilir.⁶⁷ Gray’e göre, bu prizma hem bireylerin, hem de kurumların yapısında vardır ve bu nedenle de hem davranış için bir biçimlendirici bağlam, hem de bu davranışın bileşeni olarak dikkate alınmalıdır. Böylece Gray, uluslararası ortamda devlet davranışının çok farklı nedenleri olabileceğinin bilincinde olarak, gerçekte stratejik kültürün, gelecekteki davranışı öngörmek yerine şimdi gözlemlenen davranışı anlamak konusunda fayda sağladığı sonucuna varır.⁶⁸

Johnston, Gray’e “Yeniden Ele Alınan Stratejik Kültür: Colin Gray’e Yanıt” adlı kısa bir makaleyle karşılık verir.⁶⁹ Gray ve onu

⁶⁵ Gray, “Strategic Culture as Context...”, p. 49.

⁶⁶ Gray, *Modern Strateji*, ss. 132-133.

⁶⁷ Gray, “Strategic Culture as Context...”, p. 50.

⁶⁸ Gray, *Modern Strateji*, ss. 135-136.

⁶⁹ Alastair Iain Johnston, “Strategic Cultures Revisited: Reply to Colin Gray”, *Review of International Studies*, 1999, Vol. 25, 519-523.

izleyen yazarların kültürün davranıştan ayrılamayacağı argümanına ve alan araştırmacıları arasında bir ayrışma olduğu savlarına karşı çıkar. Johnston'a göre, "materyaliste karşı idealist" yakıştırmaları savunulabilir değildir; zira materyalist hipotezler ontolojik ve epistemolojik olarak problemlidir.⁷⁰ Gray'ın kültürün davranıştan ayrılamayacağı argümanını; eski, gözden düşmüş, ulusu esas alan geçmişteki çalışmaları için bulunduğu "etno-nasyonel" kavramsallaştırmasıyla ilişkilendirir. Bu yüzden de, Johnston'a göre, Gray'ın stratejik kültür kavramı, bir ülkenin içinde çatışan, ulus ötesi ya da uluslararası stratejik kültürlerin bulunabileceği gerçeğini göz ardı etmektedir.⁷¹

6. Son Dönemdeki Görüşler ve Eleştiriler

Stratejik kültür teorik alanı, son dönemde davranış tartışmalarının her iki kanadına da katkı yapan yeni çalışmalar üretmektedir. İlk olarak, Gray ve Johnston arasındaki kültür ve davranış ilişkisi tartışmasına Duffield'in de katıldığı görülmektedir. Duffield kültür ve davranış arasındaki ilişkiyi tanımlarken; kültürün bir ulusun davranışını etkilediği dört ana yola sahip olduğunu ileri sürer.⁷² Duffield'e göre, kültür, ulusal çıkarların oluşmasını sağlayan ulus kimliğini şekillendirdiği için, ilk olarak ulusun temel hedeflerini belirlemesine yardımcı olur. İkinci olarak, kültür, dış çevreye ilişkin algılamaları şekillendirir. Bazı sorunların ilgi çektiği bazılarının ise öngörüldüğü bir çerçeve oluşturur, ayrıca bu sorunların nasıl görüntülendiğini de etkiler. Bazı sorunlar ulusal çıkarlara yönelik tehditler olarak görüntülenirken, bazıları da bu kapsama alınmaz. Kültürün üçüncü etkisi, grup çıkarlarını ve gerçekleşmesi daha mümkün hareket tarzlarını geliştirebilecek ya da savunabilecek davranışları şekillendirmesidir. Kültür kabul edilebilir ve uygun olarak değerlendirilen vasıta ve taktikleri tanımlar; böylece önerilebilen ve kabul gören politikaların limitlerini ortaya koymuş olur. Son olarak, kültür, birbirine yakın

⁷⁰ A.g.m., p. 522.

⁷¹ A.g.m., pp. 522-523.

⁷² John S. Duffield, "Political Culture and State Behavior: Why Germany Confounds Neorealism," *International Organization*, 1999, Vol. 53, 765-803, p. 772.

seçeneklerin geliştirilmesini büyük ölçüde sağlayabilir ve bu durum bunların arasından hangisinin seçilebileceğini etkiler.

Diğer taraftan, alan yazarlarının büyük çoğunluğunun stratejik kültürle ilgili çalışmalarında temel düşünceler konusunda uzlaştıkları söylenebilirse de, stratejik kültürün nasıl tanımlanması gerektiği konusunda henüz bir görüş birliğine de varılabilmiş değildir. Bu bağlamda stratejik kültür alanı akademik anlamda henüz tüketilmiş değildir, daha doğrusu bu alanın tüketilmesi için çok daha fazla bilimsel araştırma yapılması gerekmektedir. Örneğin alanla ilgili en kapsamlı eleştiriyi yapan ve analitik yaklaşım hususunda hatırı sayılır katkıları bulunan “üçüncü nesil” yazarlar da, son dönemde duayen askerî tarihçiler tarafından eleştirilmiştir. Ünlü askerî tarihçi Jeremy Black’in eleştirileri bu eleştirilerin en göze çarpanlarından. Black’e göre, daraltılmış ve yanlışlanabilir teoriler, analitik maksatlarla anlaşılır binalar inşa edelim derken, hatalı birleştirmelere neden olabilir.⁷³ Öte yandan Black, Gray-Johnston tartışması olarak zuhur eden yönetsel tartışmayı da eleştirmektedir. Black’e göre, her ikisi de hatalıdır; daraltılmış teori çabası da, karmaşık yapılara basit açıklamalar getirme çabası da...⁷⁴

Eleştiriler dışında alana son dönemde yapılan katkıları, “kültürlenme”, “genetik ve insan doğası” ve “katman niteliği” gibi başlıklar altında gruplandırmak mümkün görünmektedir.

Adrian Lewis’e göre, kültürlenme süreci bireyin hayatının her anında, onun olasılıklarını genişleterek ya da daraltarak gerçekleşir. Bu anlamda ordu, hayatı pahasına vatanını koruyacak adamlar yetiştirmek için, sürekli olarak bir kültür aktarımı sürecine tabi olur.⁷⁵ Kültürel

⁷³ Jeremy Black, *Rethinking Military History*, Routledge Taylor&Francis Group, London, UK, 2004, p. 142.

⁷⁴ Jeremy Black, “Determinisms and Other Issues,” *Journal of Military History*, 2004, Vol. 68, p. 1227; Black, *Rethinking Military History*, p. 142.

⁷⁵ Adrian Lewis, *The American Culture of War: The History of U.S. Military Force from World War II to Operation Iraqi Freedom*, Routledge Taylor & Francis Group, New York, NY, USA, 2007, p. 15.

dönüşüm süreci, yeni kültür öğelerinin akışı ile mevcut kültürdeki değişiklik ya da kayıplar tarafından belirlenir.⁷⁶

Anlaşılan o ki, kültür tahammül edilen ile tahammül edilemeyen arasındaki; genetik ise mümkün olanla olmayan arasındaki farkı belirler. Bu önermenin kültürle ilgili olan kısmı uyabilen ya da değişken; genetik ile ilgili kısmı ise kalıcı ya da değişmeyen niteliktedir. Ama insan doğasını her ikisi de etkilemekte, diğer bir deyişle kültürlemektedir. Nitekim Lewis'e göre de genetik ve kültür davranış parametrelerini tesis etmek için birleşir.⁷⁷ “Yaşamı boyunca bireyin genetik yapısı değişmez ama kültür statik olmadığından dolayı, parametreler her zaman bir miktar yeniden tanımlanır. Böylece ulus devletin herhangi bir zamanda muharip asker yetiştirme kabiliyeti, doğa/genetik ve terbiye/kültür arasında düzenlenir.”⁷⁸ Dolayısıyla denilebilir ki, ulusların muharip savaşçı yetiştirme yetenekleri iki yönlü bir fonksiyon oluşturur: “doğa” ve “terbiye”. İnsanın -bu araştırma özelinde stratejik karar alıcıların- kültürlenme süreçlerine yönelik analitik bir inceleme, araştırmaları deskriptif yüzeysellikten ve sığılıktan kurtarma aracı olarak fayda sağlayabilir. Lewis'in bu konuda yazdıkları, bu görüşü destekler niteliktedir.⁷⁹

“Tarihe derinlemesine bir bakış, bir savaş incelemesi ve insan doğasının ve insanlık hâlinin değişmeyen taraflarına soğukkanlı ve dürüst bir bakış, birçok gerçeği ortaya çıkarır:

İlk olarak Platon bize der ki; ‘sadece ölümler savaşın bittiğini görebilmişlerdir’ (...) İkincisi, uluslar ve ulus devletler savaş vasıtasıyla doğar ya da ölümler. ABD bir savaş neticesinde süper güç oldu; bu statüsünü de bir savaşla muhafaza etti. (...) Üçüncüsü, evrendeki en güçlü silah insandır, onun yaptığı makineler değil. (...) Dördüncüsü,

⁷⁶ John C. McManus, *The Americans at D-Day*, Tom Doherty, New York, NY, USA, 2004, pp. 98-99.

⁷⁷ Lewis, *The American Culture of War...*, p. 15.

⁷⁸ A.g.e., s. 11.

⁷⁹ A.g.e., s. 16.

insanlar savaşı mümkün kılan uyum bağlarına sahip sosyal hayvanlardır. (...) Beşincisi, savaşın temel doğası yanılısamaya neden olur. Savaşın yıkım ve vahşeti her iki tarafta da savaşan kişilerin kendilerini üstün olanlar değil, mağdurlar olarak görmesine; düşmanı ise insanlık dışı caniler olarak görmesine sebep olur.”

Stratejik karar alıcının davranışlarının kültürlenme sürecinin analizinde inançlar, tutumlar ve normlar da önemli rol oynamaktadır. Bu maddi faktörlerin göz ardı edilmesi anlamına gelmez, ama inançlar, tutumlar ve normlar araştırmacılara karar alıcının stratejik alanda neden bazı davranışları sergilediğini ya da neden bazı davranışları sergilemediği konusunda bir katman vazifesi görür. Nitekim, Basrur’a göre, stratejik kültür iç ve dış uyaranlar arasında bir katmandır.⁸⁰ Morgan da stratejik kültürü stratejik çevreden gelen uyarıcılar ile devletin bu uyaranlara tepkisi arasında bir aracı değişken⁸¹ olarak adlandırır. Katman nitelendirmeleri, bu satırların yazarını, stratejik kültürün kalıcı ama tarihsel akış içinde değişen şartlara uyabilen, ayarlanabilen (*fixable*) bir fenomen olduğu değerlendirmesine götürmüştür. Longhurst, bu kalıcı ama ayarlanabilen katman niteliğini “ince ayar” olarak adlandırır. Ona göre, “değişim sadece mümkün değil; aynı zamanda gereklidir, ama stratejik kültürdeki birçok değişim, köklü olmaktan ziyade ince ayar⁸² niteliğindedir.”⁸³ Bu niteliğiyle stratejik kültür üç bileşen içerir: Alta yatan temel unsurlar, gözlenebilir düzenleyici uygulamalar ve güvenlik siyasasının bakış açısı.⁸⁴

⁸⁰ Rajesh M. Basrur, “Nuclear Weapons and Indian Strategic Culture,” *Journal of Peace Research*, 2001, Vol. 38, pp. 183-185, p. 196. Orijinal terim “*intermediate structure*”dir.

⁸¹ Forrest E. Morgan, *Compellence and the Strategic Culture of Imperial Japan: Implications for Coercive Diplomacy in the Twenty-First Century*, Praeger Publishers, Westport, CT, USA, 2003, p. 31, Orijinal terim “*intervening variable*”dir.

⁸² Orijinal terim “*fine-tuning*”dir.

⁸³ Kerry Longhurst, *Germany and the Use of Force: The Evolution of Germany Security Policy 1990-2003 (Issues in German Politics)*, Manchester University Press, Manchester, UK, 2005, p. 17.

⁸⁴ A.g.e., p. 18.

Bu üç bileşenin varlığı stratejik kültürün sürekli bir kendini geliştirme faaliyetinde olduğunu gösterir.

7. Türk Stratejik Kültüründeki Durum

Orta Doğu'nun kültürel açıklamaların yardımı olmaksızın uluslararası arenadaki davranışları tam olarak anlaşılamayacak olan örneklerle dolu olduğunu ileri sürmek hatalı olmayacaktır. Yüzyıllar boyunca Orta Doğu'nun hâkim gücü olan Osmanlı İmparatorluğu ve mirasını devrettiği Türkiye de bu örneklerin başında gelmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu mevcudiyeti boyunca kendine has istisnaları olan bir reel politik takip etmiştir. Ordu ise gerek Osmanlı'nın son yüzyılındaki modernleşme çabasında, gerekse Cumhuriyet tarihi boyunca belirleyici bir rol oynamıştır. Reel politik ve ordunun rolü gerek Karaosmanoğlu, gerekse Altunışık başta olmak üzere az sayıdaki yazarların tamamının mutabık kaldıkları bir tespittir. Öte yandan, Karaosmanoğlu'na göre, Türk reel politiği Karlofça Antlaşması'na kadar taarruzi, bu tarihten günümüze kadar geçen sürede de savunmacı bir karakter çizmiştir.⁸⁵ Karaosmanoğlu, bu durumu, doğuya doğru gerilemenin yavaşlatılmasına dayanan bir “güç dengesi diplomasisi” olarak ifade eder.⁸⁶

Altunışık da bu güç dengesi diplomasisini ya da savunmacı reel politiği Türk stratejik kültüründeki yerleşik dört normdan⁸⁷ biri olarak teyit eder.⁸⁸ Mufti ise, Altunışık'ın tespitlerinden esinlendiği anlaşılan çalışmasında,⁸⁹ taarruzi ve savunmacı seyri “cüret” ve “temkin” olarak

172

Security
Strategies
Year: 12
Issue: 24

⁸⁵ Ali L. Karaosmanoğlu, “The Evolution of the National...”, p. 201.

⁸⁶ A.g.m., p. 201.

⁸⁷ Yazara göre Türk stratejik kültüründe dört yerleşik norm bulunmaktadır. Bunlar statükoculuk, reel politik, karışmama, tarihsel acı tecrübeler algısıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Altunışık, “Turkey's Security Culture and...”, pp. 69-71.

⁸⁸ Altunışık, “Turkey's Security Culture and...”, p. 69.

⁸⁹ Burada Mufti'nin Altunışık'ın bazı argümanlarının aynılarını (statüko, Soğuk Savaş sonrası daha aktif olma, tarihsel acı tecrübeler, baskın stratejik kültür) kullanmakla birlikte, kendisine hiç atıf yapmadığını belirtmek gerekir. Mufti'nin Altunışık'tan habersiz olarak tesadüfi bir şekilde aynı sonuçlara ulaştığı varsayımından hareketle

adlandırır ve bu iki kavram bağlamında yakın tarihi inceler.⁹⁰ Gerek Altunışık'a, gerekse Mufti'ye göre, Türkiye Cumhuriyeti, tarihi boyunca izlediği minimalist, müdahalecilik karşıtı ve statüko temelli güvenlik politikasını 1990'lardan itibaren gözle görülür bir biçimde değiştirmiştir.⁹¹

Stratejik kültüre ilişkin gelişmekte olan literatür tarihsel olarak biçimlenen paradigmatik inançlar, değerler ve sembollerdir, ki bunlar karar alıcıların güvenliği ve kurumsal yapılarının selametini nasıl algıladıklarını biçimlendirir.⁹² Mufti'ye göre, bu inançlar, değerler ve semboller; dış çevrenin doğasına (örneğin, bu çevre fırsatlar alanı ya da tehlikeler diyarı olarak görülebilir), bu çevrenin tercih edilen dinamiklerine (statükocu ya da değişimci) ve dış dünya ile yüz yüze geldiğine yapının en uygun teşkilatlanmasına (içe dönük homojenlik ya da kozmopolit çok kültürlülük) dair temel soruların cevapları olarak ifade edilir. Alandaki diğer yazarlarda olduğu gibi, Mufti için de, bir ülkenin stratejik kültüründe bu tarz soruların kesin biçimi, o ülkenin özgün tarihsel mirasının bir fonksiyonudur.⁹³

Mufti'ye göre, yirmibirinci yüzyıla girerken Türkiye'nin güvenlik politikalarında gözlenen değişim; Soğuk Savaş'ın sona ermesi, küreselleşme, tek kutupluluk gibi sistemik faktörlerden etkilenmiş olsa da, belirleyici olan ülkeyi yöneten liderlerin dış dinamikleri algılamaları üzerinden oluşturulan tepkilerdir.⁹⁴ Nitekim, Neorealist kuram da devlet davranışının salt sistemik faktörlerle izah edilemeyeceğini; bunların değişik hareket tarzları için sadece teşvik edici ya da vazgeçirici etkiler yapabileceğini; pratikte bireysel ya da yerel politik düzeylerin ağır bastığını iddia eder.⁹⁵

her iki yazara da atıf yapılmıştır.

⁹⁰ Mufti, *Daring and Caution...*, p. 1.

⁹¹ Altunışık, "Turkey's Security Culture and...", p. 69; Mufti, *Daring and Caution...*, p. 1.

⁹² Charles A. Kupchan, *The Vulnerability of Empire*, Cornell University Press Ithaca, USA, 1994, p. 22; Alastair Iain Johnston, 1998, a.g.e., p. ix.

⁹³ Mufti, *Daring and Caution...*, p. 3.

⁹⁴ A.g.e., p. 2.

⁹⁵ Hatırlanacağı üzere, Kenneth N. Waltz'a göre, domestik/yerel faktörlerin sistemik düzeye

Mufti'nin cüret ve temkin dikotomisi üzerinden getirmeye çalıştığı açıklama ise bir üst bakışa ihtiyaç duymaktadır. Yazara göre, büyük ölçüde Mustafa Kemal Atatürk tarafından şekillendirilen “Cumhuriyetçi” görüş (yazar bunu Türkiye'nin baskın stratejik kültürü olarak adlandırır), dış dünyanın tehditkâr ve tehlikeli olduğunu ve yabancı düşmanların içerideki iş birlikçileri vasıtasıyla homojenliği ve birliği bozacağını iddia eder. Daha geniş bir ifadeyle, Mufti, Cumhuriyetçi stratejik kültürün, diğer bir deyişle baskın paradigmanın “statükocu” ve “temkinli” doğasına karşılık, dış dünyanın sunduğu fırsatları değerlendirmek isteyen “müdahaleci emperyal” yaklaşımın “karşı paradigmayı” oluşturduğunu ileri sürmektedir.⁹⁶ Somut olarak Cumhuriyetçi görüş jeopolitik statükoyu savunur ve dış müdahaleyi reddeder. 1950'lerden itibaren kendisini gösteren “emperyal cüretkâr” görüş ise, bunun tersine dış dünyanın fırsatlarla dolu olduğunu iddia eder ve değişimi savunur. Dolayısıyla Mufti, iç kaynaklı bu değişikliğin sebeplerini daha iyi anlayabilmek için Türk stratejik kültürüne bakmak gerektiğini ileri sürmektedir. Mufti'nin baskın stratejik kültür yaklaşımı, olası sapmaları arızı bir durum olarak görmektedir. Aksi takdirde, siyasa biçimlendirilmelerinde “kültür”ün önemi yadsınmak durumunda kalır. Dolayısıyla, rakip stratejik kültür paradigmaları arasında bir etkileşim ve gerilim olduğunu varsaymak gerekmektedir.

174

Security
Strategies
Year: 12
Issue: 24

8. Sonuç

Büyük olasılıkla Herbert A. Simon'a ait bir kavram olan sınırlı rasyonellik, bugün stratejik kültür kavramını açıklamada faydalı bir araç gibi görünmektedir. Zira sınırlı rasyonellik, stratejik karar alıcının bilinçaltı ve dünya görüşü ile tecrübe ettiği, yinelenen ve taklit edilen sosyal düzenler tarafından şekillenmektedir. Diğer bir deyişle, stratejik kültür rasyonelliği tamamlamakta, ama bu rasyonelliğin bir kültürel bağlamla anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Yine de güncel

etkisi vardır. Bkz. Kenneth N. Waltz, *Theory of International Relations*, Addison-Wesley Reading, MA, USA, 1979, p. intro.

⁹⁶ Mufti, *Daring and Caution...*, p. 3.

tartışmalardan birisini; karar alıcı davranışlarındaki bu rasyonel, sınırlı rasyonel ya da kültürel etki oluşturmaktadır.

Snyder'ın ilk kullanımından bu yana stratejik kültür tanımı da tartışmaların sağladığı katkılar oranında değişim geçirmiştir. İlk tanımlardaki süreklilik ve indirgenebilirlik vurgusu, müteakiben değişkenlik, daraltma ve sınanabilirlik görüşünü içeren tanımlarla eleştirilmiştir. Son dönemde ise her iki eğilimi kimi zaman uzlaştırmayı, kimi zaman da sentezlemeyi amaçlayan yaklaşımlar göze çarpmaktadır. Huntington ve benzerlerinin Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hemen ardından ortaya koyduğu kültür odaklı çalışmaları, stratejik kültür çalışmalarıyla paralel okumakta yarar vardır.

Diğer taraftan, eleştirel bir okuma, bu çalışmanın stratejik kültüre ilişkin çalışmaların ve eleştirilerin tarihsel seyrini ve günümüzdeki durumunu ortaya koymayı esas alan bir literatür taraması olduğunu görecektir. Ancak bir literatür taraması olmasına rağmen, bu çalışmanın ulaştığı iki önemli sonuç bulunmaktadır.

İlk olarak, stratejik kültürün uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmaları alanında oldukça yeni olduğunu ve henüz teorik olgunlaşmasını tamamlamadığını anlamak gerekmektedir. Bu durumdan kodlaştırmanın yetersiz olabileceği anlamı çıkmakla birlikte, teorik alanın yeni araştırmalarla doldurulma potansiyeli olduğu da görülebilir. Batı literatüründe çalışmaların üçüncü nesil düzeyine ulaştığı ve hatta bunlara ilişkin eleştirilerin dahi yapıldığı göz önünde alındığında, özellikle Türkiye'de stratejik kültür alanı, araştırmacılara oldukça geniş bir çalışma alanı sunmaktadır.

İkinci sonuç, ilk sonuçla doğrudan ilişkilidir. Stratejinin kültür bağlamında ele alınması, hem yukarıda bahsedilen yeni olma durumundan, hem de kültür çalışmalarının kendine has üretkenliğinden dolayı, yeni araştırmalar için fırsatlar ya da imkânlar barındırmaktadır.

Bu bağlamda yeni oluşmakta olan literatüre ilişkin sorular çerçevesinde Cumhuriyet Dönemi karar alıcı davranışlarının derinlemesine analizi, kültürel alana ilişkin ilginç veriler sunabilir. Dolayısıyla gerek kuruluş aşamasında gerekse izleyen dönemlerde stratejik karar alıcıların, bilişsel yapılarının ya da bu karar alıcıların

Türk stratejik kültürüne etkilerinin analitik çalışmalarla ortaya konulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Summary

Strategic culture exposes itself as a fertile area that has potential of new hypothesizes, because both it is new in the security literature, and there are a few works on culture. Thus, Colin S. Gray emphasized that every academic work on strategic culture will attract a great interest because of its rarity. On the other hand, the relative virginity denotes that the theory is in the formation phase and therefore there will be more theoretic debates. In addition, it is possible to say that the theoretic framework of strategic culture has been shaped by these theoretic debates from the very beginning.

The conceptual distinction of strategic culture which forms the main problematic of this research is one of the theoretic debates. In parallel with Poore, it can be said that there has not been any strategic culture definition since the first conceptualization of Snyder. At first, it is essential to mention that the concept of strategic culture is directly related with the power choice of leading elite. In this case, any researcher who plans to work on strategic culture will check how any decision maker will use his power for any issue. So, general academic literature is shaped by such works.

Because the concepts of “way of war” or “use of power” are stated in the area of strategic culture, it can be reasonable to benefit from these concepts as substitute concepts both in source scanning and in method choices. However, it should be noted that in the first place; “way of war” and “strategic culture” concepts were owned by different theoretical trends when they were put forward. For instance, military historians were skeptical and away from the concept of “strategic culture” while adopting “way of war”. On the other hand, the political scientists have found a more appropriate investigating the behaviors of leading elite under title of “strategic culture”. Although there are theoretical discussions among themselves, a strong realism criticism outstands in strategic culture authors.

It won't be incorrect to argue that the Middle East consists of a lot of examples of states whose behavior in the international arena cannot be fully understood without reference to cultural explanations. The Ottoman Empire who was the dominant power for centuries in the Middle East and Turkey whom it handed over its legacy are the tops of these examples.

Kaynakça

Kitaplar

- BAKSHI, G.D., *The Indian Art of War: The Mahabharata Paradigm (Quest for an Indian Strategic Culture)*, Sharada Delhi, India, 2002.
- BAXTER, William P., *The Soviet Way of Warfare*, Brassey's, London, UK, 1986.
- BLACK, Jeremy, *Rethinking Military History*, Routledge Taylor&Francis Group, London, UK, 2004.
- BOOTH, Ken, *Strategy and Ethnocentrism*, Holmes & Meier, New York, NY, USA, 1979.
- BOZEMAN, Adda B., *Politics and Culture in International History*, Princeton University Press, Princeton, USA, 1960.
- EVERTS, Steven; Freedman, Lawrence; Grant, Charles et.all, *A European Way of War*, Centre for European Reform, London, UK, 2004.
- FRENCH, David, *The British Way in Warfare, 1688-2000*, Unwin Hyman, London, UK, 1990.
- GRAY, Colin S., *Modern Strateji*, Çev. Handan Öz, Truva Yayınları, İstanbul, 2008;
- GRAY, Colin S., *Nuclear Strategy and National Style*, Hamilton Press, Lanham, MD, USA, 1986.
- GRAY, Colin S., *Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture*, Defense Threat Reduction Agency, National Institute Press, Washington DC, USA, 2006.
- HANSON, Victor D., *The Western Way of War: Infantry Battle in Classical Greece*, Oxford University Press, Oxford, UK, 1989.

- HARRISON, Richard W., *The Russian Way of War: Operational Art, 1904-1940*, University Press of Kansas Lawrence, KS, USA, 2001.
- HOPKINS, Raymond F. and Mansbach, Richard C., *Structure and Process in International Politics*, Harper & Row Publishers, New York, NY, USA, 1973.
- JOHNSON, Jeannie, *Strategic Culture: Refining the Theoretical Construct*, Advanced Systems and Concepts Office, Fort Belvoir, VA, USA, 2006.
- JOHNSTON, Alastair Iain, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton University Press, Princeton, USA, 1998.
- JOHNSON, Jeannie L., *Strategic Culture: Toward a Standard Methodological Approach*, Defense Threat Reduction Agency, National Institute Press, Washington DC, USA, 2008.
- JOHNSTON, Alastair Iain, *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, Princeton University Press, Princeton, USA, 1998.
- KAUTILYA, *The Arthashastra*, Trans. R. Shamasastri, Penguin Books, 2000.
- KIERMAN Jr, Frank A. and Fairbank, John K., *Chinese Ways in Warfare*, Harvard University Press, Cambridge, New York, NY, USA, 1974.
- KUPCHAN, Charles A., *The Vulnerability of Empire*, Cornell University Press Ithaca, USA, 1994.
- LANTIS, Jeffrey S., *Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism*, Defense Threat Reduction Agency, National Institute Press, Washington DC, USA, 2006.
- LEWIS, Adrian, *The American Culture of War: The History of U.S. Military Force from World War II to Operation Iraqi Freedom*, Routledge Taylor&Francis Group, New York, NY, USA, 2007.
- LIDDELL Hart, Basil H., *The British Way in Warfare*, Faber & Faber, London, UK, 1932.
- LONGHURST, Kerry, *Germany and the Use of Force: The Evolution of Germany Security Policy 1990-2003 (Issues in German Politics)*, Manchester University Press, Manchester, UK, 2005.

LYNN, John A. *Battle: A History of Combat and Culture from Ancient Greece to Modern America*, Westview Press, Boulder, CO, USA, 2003.

MALIK Mufti, *Daring and Caution in Turkish Strategic Culture: Republic at Sea*, Palgrave Macmillan, New York, NY, USA, 2009.

MCMANUS, John C., *The Americans at D-Day*, Tom Doherty, New York, NY, USA, 2004.

MORGAN, Forrest E., *Compellence and the Strategic Culture of Imperial Japan: Implications for Coercive Diplomacy in the Twenty-First Century*, Praeger Publishers, Westport, CT, USA, 2003.

SNYDER, Jack L., *The Ideology of the Offensive: Military Decision Making and the Disasters of 1914*, Cornell University Press, Ithaca, NY, USA, 1984.

SNYDER, Jack L., *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, Rand Corporation, Santa Monica, CA, USA, 1977.

SUN-TZU, *The Art of War*, Trans. Lionel Giles (First in 1910), Thrifty Books, Seattle, WA, USA, 2009.

UCUZSATAR, Necati Ulunay, *Tarih Boyunca Türk Harp Sanatı Taktik ve Stratejisi*, Cilt 1, Gnkur. ATASE Yayını, Ankara, 1986.

UCUZSATAR, Necati Ulunay, *Tarih Boyunca Türk Harp Sanatı Taktik ve Stratejisi*, Cilt 2, Gnkur. ATASE Yayını, Ankara, 1990.

UCUZSATAR, Necati Ulunay, *Türklerde Harp Sanatı Taktik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.

WALTZ, Kenneth N., *Theory of International Relations*, Addison-Wesley Reading, MA, USA, 1979.

WEIGLEY, Russell F., *The American Way of War: A History of United States Military Strategy and Policy*, Macmillan, New York, NY, USA, 1973.

Kitap Bölümleri

HOWARD, Michael, "The British Way in Warfare: A Reappraisal," in M. Howard (ed.) *The Causes of War and Other Essays*, Unwin, London, UK, 1984.

HUDSON, Valerie M., "Culture and Foreign Policy: Developing a Research Agenda," in Valerie M. HUDSON (ed.), *Culture and Foreign Policy*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO, USA, 1997.

JONES, David R., "Soviet Strategic Culture," in C.G. Jacobsen (ed.) *Strategic Power: USA/USSR*, St Martin's Press, New York, NY, USA, 1990, 35-49.

KATZENSTEIN, Peter, "Introduction: Asian Regionalism in Comparative Perspective", in *Network Power: Japan and Asia*, eds. Peter Katzenstein and Takashi Shiraishi, Cornell University Press, Ithaca, NY, USA, 1997.

SNYDER, Jack L., "The Concept of Strategic Culture: Caveat Emptor," in C.G. Jacobsen (ed.) *Strategic Power: USA/USSR*, St Martin's Press, New York, NY, USA, 1990.

STRACHAN, Hew, "The British Way in Warfare," in D. Chandler (ed.) *The Oxford Illustrated History of the British Army*, Oxford: Oxford University Press, 417-434, 1994.

Makaleler

ALTUNIŞIK, Meliha Benli, "Turkey's Security Culture and Policy towards Iraq", *Perceptions*, Spring 2007, Vol. 12, 69-88.

BASRUR, Rajesh M., "Nuclear Weapons and Indian Strategic Culture," *Journal of Peace Research*, 2001, Vol. 38, 183-185.

BLACK, Jeremy, "Determinisms and Other Issues," *Journal of Military History*, 2004, Vol. 68, 1217-1232.

BOZEMAN, Adda B., "War and the Clash of Ideas", *Orbis*, Spring 1976, Vol. (20/1), 61-102.

DANCHEV, Alex "Liddell Hart and the Indirect Approach," *Journal of Military History*, 1999, Vol. 63, 317-320.

DUFFIELD, John S., "Political Culture and State Behavior: Why Germany Confounds Neorealism," *International Organization*, 1999, Vol. 53, 765-803.

FREEDMAN, Lawrence, "Alliance and the British Way in Warfare," *Review of International Studies*, 1995, Vol. 21, 145-158.

GRAY, Colin S., "National Style in Strategy: The American Example", *International Security*, 1981, Vol. 6, 21-47.

GRAY, Colin S., "Strategic Culture as Context; the First Generation of Theory Strikes Back", *Review of International Studies*, January 1999, Vol. 25 (1), 49-69.

- GRAY, Colin S., "What Rand Hath Wrought", *Foreign Policy*, Autumn 1971, No. 4, 111-129.
- HEUSER, Beatrice, "The Cultural Revolution in Counter-Insurgency", *Journal of Strategic Studies*, February 2007, Vol. (30/1), 153-171.
- JOHNSON Bagby, Laurie M., "The Use and Abuse of Thucydides in International Relations," *International Organization*, Winter 1994, Vol. (48/1), 131-153.
- JOHNSTON, Alastair Iain, "Strategic Cultures Revisited: Reply to Colin Gray", *Review of International Studies*, 1999, Vol. 25, 519-523.
- JOHNSTON, Alastair Iain, "Thinking about Strategic Culture", *International Security*, (19/4), Spring 1995, 32-64.
- KARAOSMANOĞLU, Ali L., "The Evolution of the National Security Culture and Military in Turkey", *Journal of International Affairs*, Fall 2000, Vol. 54 (1), 199-216.
- KARAOSMANOĞLU, Ali L., "Transformation of Turkey's Civil-Military Relations: Culture and International Environment", *Turkish Studies*, 2011, Vol. 12 (2), 253-264.
- KLEIN, Bradley S., "Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics," *Review of International Studies*, 1988, Vol. 14, 133-148.
- LAYTON, Peter, "The New Arab Way of War", *Proceedings*, March 2003, Vol. 129 (3), 62-65.
- MACMILLAN, Alan, "Strategic Culture and National Ways in Warfare: The British Case," *Journal of the Royal United Services Institution*, 195, Vol. 140, 33-38.
- POORE, Stuart, "What is the Context? A Reply to the Gray-Johnston Debate on Strategic Culture", *Review of International Studies*, 2003, Vol. 29, 279-284.
- SHOWALTER, Dennis E., "From Deterrent to Doomsday Machine: The German Way of War, 1871-1914," *The Journal of Military History*, 2000, Vol. 64, 679-710.
- UZ ZAMAN, Rashed, "Strategic Culture: A 'Cultural' Understanding of War", *Comparative Strategy*, 2009, Vol. 28, 68-88.

Bildiriler

CALIN, Costel, “Strategic Culture: Operationalization And Determinants”, Prepared for delivery at the *International Studies Association 48th Annual Convention*, 28 February - 3 March 2007, Chicago, IL, USA.

JORDAAN, Eduard, “The South African Way of War: Operational Strategy and the SANDF,” paper presented at the conference *South Africa at War in the 20th Century*, Faculty of Military Science, University of Stellenbosch, Saldanha, South Africa, September 4-6, 2000.

183

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 12

Sayı: 24